

УДК 728.5

Л. Ю. Брідня,

*доцент каф. Архітектурного проектування цивільних будівель та споруд
Київського Національного Університету Будівництва і архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРИ УКРАЇНСЬКИХ ГОТЕЛІВ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ БУДІВНИЦТВА (1917-1990 рр. XX ст.)

Анотація: розглянуті основні архітектурні та історичні аспекти формування українських готелів радянського періоду будівництва (1917-1990 рр.) у контексті світового розвитку готельного господарства даного періоду. Визначені головні особливості архітектурної організації готелів відповідних періодів будівництва. Наведені узагальнені рекомендації щодо можливостей їх реконструкції та пристосування.

Ключові слова: готель, реконструкція, пристосування, архітектурна організація готелів, історія готельного будівництва.

Розвиток туристичної галузі – один з пріоритетних напрямків економічних перетворень у сфері економіки України. Готельне господарство відіграє ключову роль у становленні туристичної індустрії країни. Незважаючи на достатньо активне будівництво та реконструкцію готельних підприємств за останній період, пов'язане, в першу чергу, з проведенням в Україні чемпіонату з футболу «Євро-2012» та загальний високий запит на готельні місця серед подорожуючих, показники готельної індустрії нашої країни залишаються на невисокому рівні.

Поряд з новим будівництвом, надзвичайно важливого значення для нашої країни набуває питання реконструкції існуючого готельного фонду.

Для правильного розуміння завдань та вирішення проблем у ході модернізації та реконструкції існуючих готельних закладів, важливе розуміння особливостей формування структури готелів різного періоду будівництва, загальносвітових тенденцій у галузі готельного господарювання, а також аналіз існуючого положення у складі готельної інфраструктури країни.

Відомі дослідження цілого ряду українських та зарубіжних науковців, що займалися вивченням питань впливу історичної еволюції на формування архітектури готелів, особливостей архітектурної організації сучасних готельних закладів, можливості реконструкції та пристосування закладів тимчасового проживання, таких як: Ю.В.Ардт, М.Й.Барановський, М.В.Винодарова, В.Л.Глазирін, Ю.В.Горгорова, О.В.Гусева, І.І.Іонов, Ч.Лазереску, О.М.Карасьова, О.Є.Ковальська, А.П.Ольхова, Р.Пеннер,

Д.Портман, А.Т.Полянський, У.Рутес, О.Є.Рогожнікова, А.В.Лесик, Ю.В.Лисенька, В.Г.Топуз, Н.Б.Чмутіна та ін. Роботи у галузі дослідження проектування та реконструкції готелів проводились та проводяться науково-дослідними та проектними інститутами як в Україні, так і за кордоном (КиївЗНДІЕП, КиївПроект, НДІТІАГ, ДІПРОМІСТО, УкрКурортпроект; ЦНИИЭПгражданстрой, ЦНИИЭПжилища, ЦНИПИкурортно-туристских зданий (Росія) та інші).

Готельне господарство України за своїм складом неоднорідне, має ряд специфічних особливостей, пов'язаних з історичним шляхом розвитку нашої країни. Існуючий готельний фонд України можна поділити на наступні групи:

- історичні готелі (побудовані у дореволюційний період);
- готелі радянського періоду будівництва (1917-1990 рр. ХХ ст.);
- українські готелі пострадянського періоду будівництва (побудовані у кінці ХХ – початку ХХІ ст.).

Становлення самого поняття «готель» у сучасному розумінні цього слова склалося на рубежі ХІХ та ХХ сторіч, хоча заклади, що надавали притулок з певним обслуговуванням, відомі ще починаючи с історії стародавнього світу. В історії розвитку туристичної галузі виділяють декілька основних етапів: передісторія туризму (до початку ХІХ ст.), період елітарного туризму (початок ХІХ – початок ХХ ст.), період становлення масового туризму (початок ХХ ст. – початок ІІ світової війни), період масового туризму (після другої світової війни – до наших днів). Американськими дослідниками архітектури готелів У.Рутесом та Р.Пеннером у монографії «*Hotels Planning and Design*» (1985 р.) дається визначення трьох «бумів» готельного будівництва, пов'язаних з розвитком світового туризму та загальним технічним прогресом:

- І бум готельного будівництва – 1920-ті рр. ХХ ст. (пов'язаний з бурхливим розвитком економіки, що поступово спав у період світової економічної кризи 1930-тих рр.);
- ІІ бум готельного господарства – 1950-ті рр. ХХ ст. (пов'язаний з масовим пересуванням людей у період після закінчення ІІ світової війни та становленням поняття масового туризму);
- ІІІ бум розвитку готельного господарства – починається з 1980-тих рр. ХХ ст. та триває до теперішнього часу (пов'язаний з розширенням меж та напрямків міжнародного туризму та економіки в цілому, ростом типологічної різноманітності та спеціалізації туристичного бізнесу, розвитком діяльності готельних корпорацій). [1]

Кожен з цих етапів характеризується певними особливостями у вимогах до проектування та будівництва готелів. Зокрема, у роки І готельного буму, у зв'язку із тим, що до обмеженого прошарку світської еліти до туристичного

руху долучилася буржуазія, поряд з розкішними готелями-палацами та особняками, виникає ряд великих та малих готелів середнього рівню, розрахованих на менш вибагливого та більш масового відвідувача.

У період II готельного буму, на хвилі становлення масового туризму та розповсюдження після II світової війни західної моделі господарювання, виникає ціла мережа готелів західного зразка у країнах з відмінними культурними традиціями, виробляється так званий «інтернаціональний стиль», що передбачає достатньо стандартний набір послуг та приміщень готелів, характерний зовнішній вигляд та рівень комфортності. В той же час, починається процес розгалуження типології готельних закладів: єдина схема готелю початку XX ст. трансформується у різновиди рекреаційних, ділових, розважальних та інших спеціалізованих готельних закладів.

У 70-80-ті рр. XX ст. розвиток туризму набуває масштабного масового характеру, подорожі стають невід'ємною частиною життя практично всіх прошарків суспільства. У зв'язку з цим починається бурхливий розвиток готельної інфраструктури по всьому світу, до активного готельного будівництва долучається ряд країн з недостатньо розвинутою до цього туристичною індустрією. Виникають величезні комплекси відпочинку та розваг, зокрема, у Сполучених Штатах Америки та країнах Південної Африки та в Азії; поряд з тим, росте мережа недорогих готелів та мотелів, розташованих вздовж транспортних магістралей; продовжується процес розгалуження та спеціалізації готельної індустрії.

Поряд із загальносвітовими процесами, розвиток готельного господарства України має ряд особливостей, характерних для всього пострадянського простору. Історичні готелі та готелі, побудовані на основі реконструкції історичних будівель і споруд (до 1917 р.) складають приблизно 15% відсотків від усіх міських готелів України, нове готельне будівництво - близько 49%, решта – приблизно 36% - готелі радянського періоду будівництва (1917-1990 рр.). Українські готелі радянського періоду будівництва можна умовно розділити на наступні підгрупи:

- готелі, побудовані у 1920-30 рр.;
- побудовані у 40-50- роках XX ст.;
- готелі 1960-1970-х рр. будівництва,
- побудовані у 1980-1990 рр.

Готелі відповідних періодів будівництва відрізняються певними архітектурними особливостями, характерними для зазначеного часу, що тісно пов'язані з загальною архітектурною та історичною ситуацією у країні.

Так, для перших десятиріч радянської влади в Україні характерний загальний відхід від готельного будівництва, оскільки готелі вважалися, певною

мірою, «пережитками буржуазного минулого», тимчасове проживання передбачалося забезпечувати іншими засобами колективного розміщення, зокрема, відомчими гуртожитками, а в курортних зонах – так званими «здравницями». У роки НЕПу відзначається деяке поживлення у готельній сфері, однак готельне господарство продовжує стояти на узбіччі загальних економічних процесів у державі. Наприклад, у Великій Радянській Енциклопедії 1930 р. видання у розділі «*Готелі*» вказується, що: «в СРСР готельна справа не має такого значення, як у капіталістичних країнах. Туризм, що швидко розвивається, організується головним чином у колективних формах і обслуговується різного роду гуртожитками; деякі з них розгорнуті у приміщеннях колишніх готелів. Більша частина готелів, що збереглися, знаходиться у розпорядженні комунальних органів. Найбільшими подібними організаціями є комунальні трести – «*Московские гостиницы*» (31 готель – 2100 кімнат) та «*Ленинградский трест коммунальных гостиниц*».» [2]

У дисертаційному дослідженні кандидата історичних наук Є.І.Корнєєвої «*Советское гостиничное хозяйство в 1920-30-е гг.*» [3] на підставі архівних документів та видань того періоду проводиться аналіз загального стану готельного господарства СРСР у роки між першою та другою світовими війнами. З одного боку, відмічається процес зміни основного контингенту проживаючих (на відміну від дореволюційного періоду, до подорожей долучаються широкі верстви населення, туризм перестає бути суто елітним явищем), підвищуються вимоги до загальної соціальної гігієни і санітарії (що особливо важливо для колективних закладів проживання) та зростає значення заходів, направлених на оздоровлення та відпочинок трудящих; з іншого боку, - у готельному господарстві відмічається хаос та безгосподарність, приходять у занепад історичні готелі, що дісталися у спадок від Російської імперії; на державному рівні визначається напрямок на здешевлення собівартості будівництва у житлово-комунальній сфері загалом, та в галузі комунального готельного господарства, зокрема. Незважаючи на це, в кінці 30-тих рр. ХХ ст. в СРСР намітилася тенденція на покращення загального благоустрою та вимог до оздоблення екстер'єрів та інтер'єрів готелів. В першу чергу, це стосувалося столичних міст та великих обласних центрів.

В архітектурному аспекті, роки 20-х та початку 30-х рр. ХХ ст. характеризуються пошуками нових шляхів розвитку архітектури, що відповідала б новому соціальному устрою та ідеології. Панівними архітектурними стилями того періоду в нашій країні були конструктивізм та раціоналізм, які, незважаючи на певні програмні розбіжності, - збігалися у загальній ідейній направленості на: виявлення конструктивної основи будівель; відхід від традиційного архітектурного оздоблення; використання,

різноманітності форм і просторів; тенденція до геометричної простоти форм і т. інш. У другій половині 30-х років ХХ ст. змінюється творча направленість в архітектурі України – все більшого значення набувають форми, запозичені з історичної архітектурної спадщини, відбувається перехід до традиціоналізму та неокласицизму.

Саме в цей період намічається тенденція загального покращення умов проживання у готельних закладах, розвитку готельного будівництва у великих містах та обласних центрах. Найбільш визначний проект готелю даного періоду будівництва у СРСР - готель «Москва» (Арх. А.В.Щусєв, Л.І. Савельєв, О. А. Стабран, 1935 р., Москва, Росія), що став містобудівним та сервісним еталоном готелю високого рівню комфортності. (Рис. 1,2).

Серед міських готелів України збереглася дуже незначна кількість закладів, побудованих у цей період. Найвизначніші – готель «Харків» у Харкові (Арх. Г.А.Яновицький, 1936 р.) та готель «Донбас» у Донбасі (Арх. Н. Речаніков, А. Шувалова, Н. Порхунов, 1938 р.) (назва після реконструкції 2005 р. – «Донбас-Палас»). Готелі даного періоду будівництва мають ряд особливостей архітектурно-планувальної організації, які слід враховувати при проектуванні реконструкції даних готельних закладів. Як правило, готелі 20-30 рр. будівництва:

- розташовані у центральній частині міст;
- відзначаються досить великою територією забудови;
- розміщуються з відступом від червоної лінії (часто мають курдонери та значні площі внутрішніх дворів);
- у плані часто вирішуються у вигляді літер «П», «Г», «Т», «Ш»;
- об'єм таких готелів складається, як правило, з прямокутних та циліндричних блоків різної висоти;
- відносяться до конструктивізму або перехідного етапу від конструктивізму до неокласицизму та традиціоналізму;
- часто виступають у ролі пам'яток архітектури та культурної спадщини;
- відзначаються досить великою місткістю – від 100 до 300 номерів (у республіках колишнього СРСР, зокрема в Росії, зустрічаються заклади до 600 номерів);
- більшість номерів оснащені санітарними вузлами (але площа цих сан/вузлів не відповідає сучасним нормативам);
- мають достатню висоту житлових (3-3,3 м) та громадських (4,2-4,5 м) приміщень;

разом з тим:

- мають високий зніс конструкцій;

- частина конструктивних елементів, що використовувалися при будівництві, не відповідає санітарно-гігієнічним вимогам та може бути шкідливою для проживаючих (наприклад, шлакоблоки у перегородках, виконані з відходів вугільної та металургійної промисловості);
- функціональна структура не відповідає сучасним вимогам до готелів високого рівню комфортності (зокрема, не вистачає площ бізнес-групи та спортивно-оздоровчої групи приміщень, місць для парковки і т.ін.).

Саме наявність значного зносу конструкцій та складностей, пов'язаних з реконструкцією несучих стін та фундаментів, обумовила «радикальний» характер реконструкції, яка була проведена у готелі «Донбас-Палас» у Донецьку та реконструкції готелю «Москва» у Москві (Росія), яка триває досі. В обох випадках, готелі-пам'ятки архітектури були знесені та відбудовані «по мотивах» прообразів. Знову ж таки, в обох випадках, при обґрунтуванні саме такого методу реконструкції, зазначалося, що готелі будуть відновлені відповідно до свого початкового проекту, який по ряду причин, не був реалізований на практиці. «Відновлені» готелі зберігають певну схожість з оригіналом, однак, на думку автора, втратили значну частину своєї самотності та визначних рис пам'ятки архітектури та історії. (Див. Рис.1).

Готель «Харків» у Харкові функціонує зараз у якості 2-зіркового готельного закладу, але потребує ще значної реконструкції з метою покращення експлуатаційних якостей та підвищення рівню комфортності для набуття рівню 4-5-зіркового готелю. На думку автора, він має всі можливості для відновлення свого статусу одного з кращих готелів України, оскільки має ряд визначних особливостей пов'язаних з архітектурно-художнім образом, стилістикою та архітектурно-планувальною організацією. Свого часу проект готелю «Харків», виконаний архітектором Г.А. Яновицьким, у 1937 році одержав найвищу оцінку фахівців на Всесвітній міжнародній виставці у Парижі, вважався взірцем архітектури пізнього конструктивізму та відносився до кращих зразків готельного будівництва даного періоду. (Див. Рис. 3).

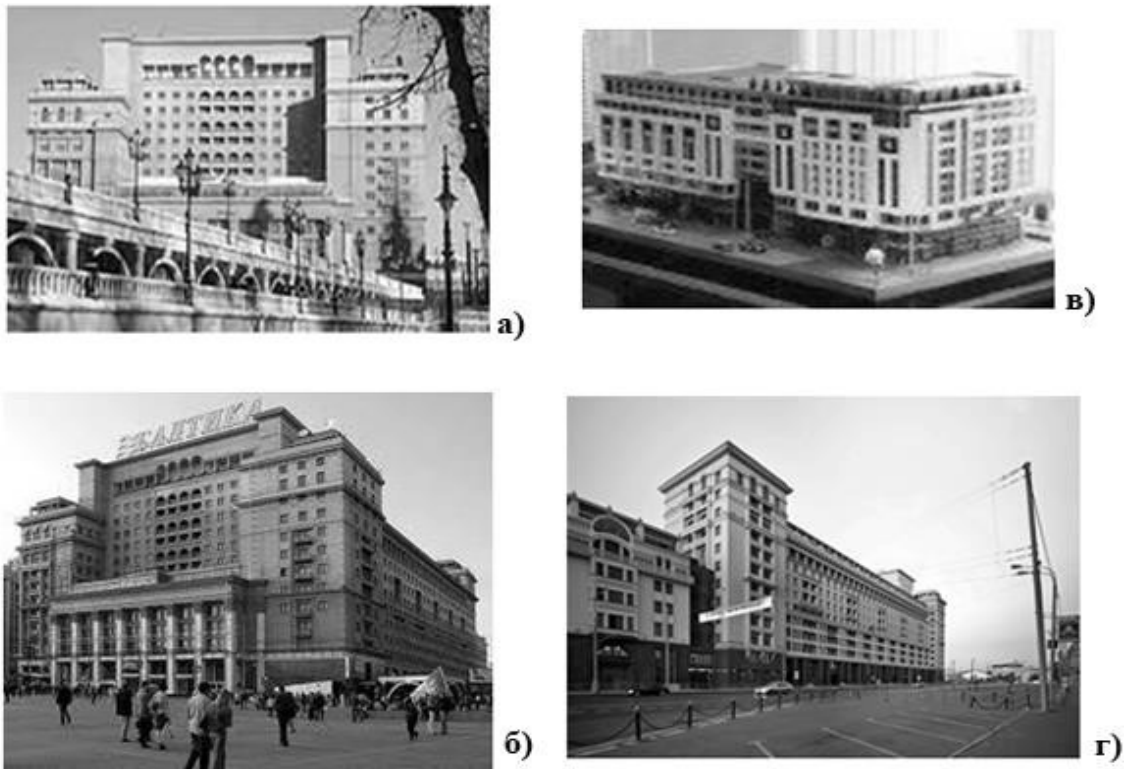

Рис. 1. Готель «Москва» (Арх. А.В.Щусєв, Л.І.Савельєв, О.А.Стапран, 1935 р., Москва, Росія): а), б) до реконструкції; в) проект реконструкції; г) сучасний стан.

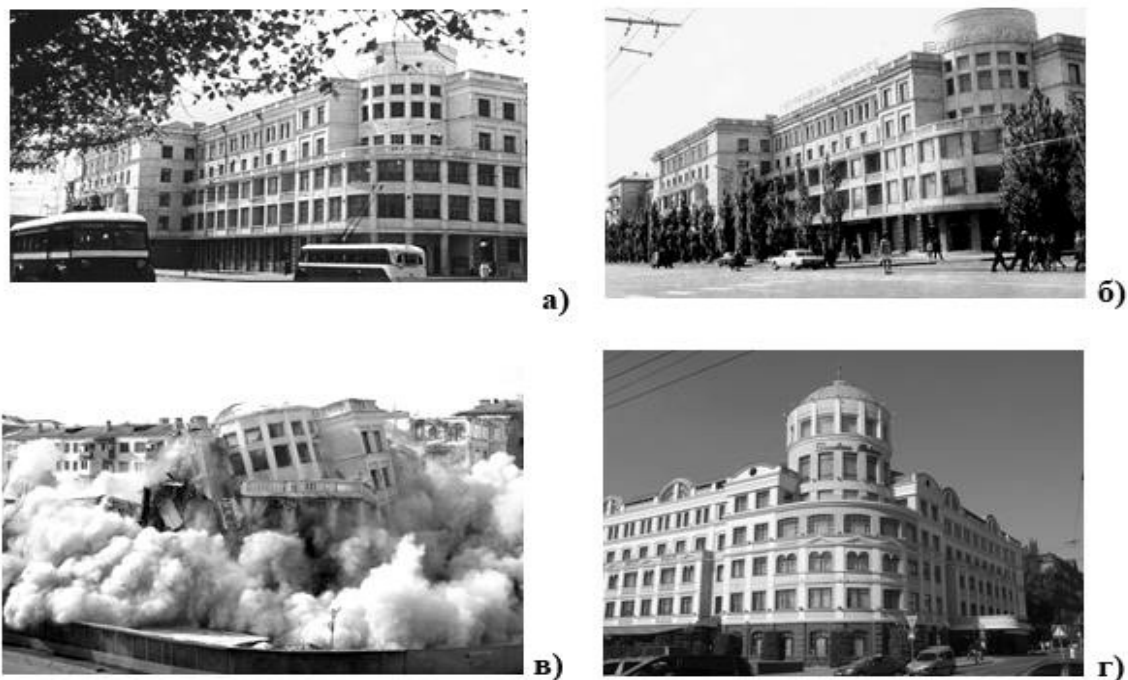
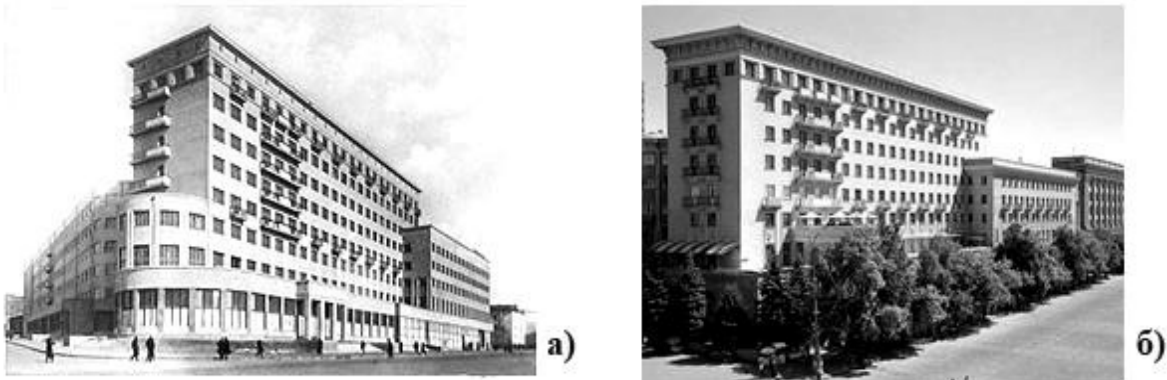

Рис. 2. Готель «Донбас» (Арх. Н.Речаніков, А.Шувалова, Н.Порхунов, 1938 р., Донецьк): а) фото 1941 р., б) фото 1974 р., в) фото 2001 р.; г) сучасний стан

*Рис. 3. Готель «Харків» (Арх. Г.А.Яновицький, 1936р., Харків):
а) проект 1936 р. б) сучасний стан.*

У дисертаційному дослідженні кандидата архітектури Росії Ю.В.Горогорової «*Особенности архитектурной реконструкции гостиниц в городах Юга России*» (2005 р.) [4] наводяться рекомендації щодо реконструкції готелів, побудованих на Півдні Росії у 1920-ті-початок 1930-х рр., які частково можуть бути використані у практиці готельної реконструкції відповідного періоду будівництва в Україні. Наприклад:

- внутрішні двори та курдонери можна перекривати, створюючи на їх місці атріуми;
- житлові поверхи, що виходять у перекриті атріумні простори можна використовувати під офісні приміщення (або допоміжні та обслуговуючі приміщення – оскільки відсутнє природне освітлення – (*примітка автора);
- для збереження існуючих фасадів, групи просторів, що створюються, пропонується заглиблювати, освітлюючи їх за рахунок «верхнього світла» та світловодів;

Крім вищенаведених рекомендацій, видається доцільним, запропонувати:

- збільшення площ парковок за рахунок підземного простору;
- залучення прилеглих територій, в тому числі – підземних (з розташуванням у них спортивно-розважальних закладів: басейнів, тренажерних залів, ігрових залів, тощо);
- часткову реконструкцію площ громадського призначення для зміни їх функціональної структури – наприклад, збільшення площ бізнес групи готелю за рахунок допоміжних приміщень при ресторанній групі та/або заміну частини парадних віталень та танцзалів на кімнати для нарад або конференц-зали з відповідним технічним устаткуванням.

В роки Великої Вітчизняної війни готельне будівництво в Україні повністю припинилося, однак, вже починаючи з перших років після звільнення українських територій, гостро постали питання відбудови зруйнованих міст та сіл, відновлення житлового та комунального господарства. Різко зросли темпи та обсяги будівництва. Враховуючи пересування значних мас людей, необхідність забезпечення суспільства місцями тимчасового проживання, гостро постало питання збільшення готельного фонду країни. Готельне будівництво цього періоду йшло двома шляхами: з одного боку, пафос перемоги у Великій Вітчизняній війні вимагав величних, життєрадісних та монументальних форм, що знаходило своє відображення у будівлях центральних готелів у великих містах країни; з другого боку, - все більше в практику будівництва залучаються методи типового проектування та індустріального будівництва, що дозволяли значно пришвидшити темпи будівництва. Готелі 40-50-х рр. представлені у сучасному діючому готельному господарстві України незначною мірою, але серед них є справжні перлини архітектурної спадщини: наприклад, готель «Україна» (Арх. Й.Ю.Каракіс, 1952 р., Луганськ), готель «Севастополь» (Арх. Ю.А.Траутман, Є.Г.Ставинський, 1953 р., Севастополь). (Див. Рис.6,7)

Завдяки майстерному поєднанню елементів модерну, неоготики, українського барокко та конструктивізму з узорами традиційного народного українського орнаменту (мозаїчне цегляне панно на головному фасаді) в архітектурі готелю «Україна» (початкова назва «Москва», згодом - «Октябрь») архітектор Й.Ю.Каракіс створив справжній шедевр української архітектури, який до нашого часу залишається найвизначнішою спорудою Луганська, своєрідною «візитною карткою» міста. Незважаючи на це, колись комфортабельний готель вищої категорії, оздоблений та оснащений на вищому для свого часу рівні, в теперішній час перебуває у повному занепаді і нагально потребує реконструкції, щоб зайняти гідне місце серед кращих готелів України (Див. Рис. 6).

Готель «Севастополь» (1953 р. будівництва) (після реконструкції є першим в Україні готелем міжнародної корпорації *Best Western International* і має назву «Best Western Севастополь») виконаний у традиційних для повоєнного періоду неокласичних формах, об'ємно-просторове рішення чітко відображує функціональну структуру готелю: коридорна система житлових поверхів, центрально-осьова композиція вестибюлю з парадними сходами та рестораном з відкритою терасою. Архітектурно-просторове рішення проекту

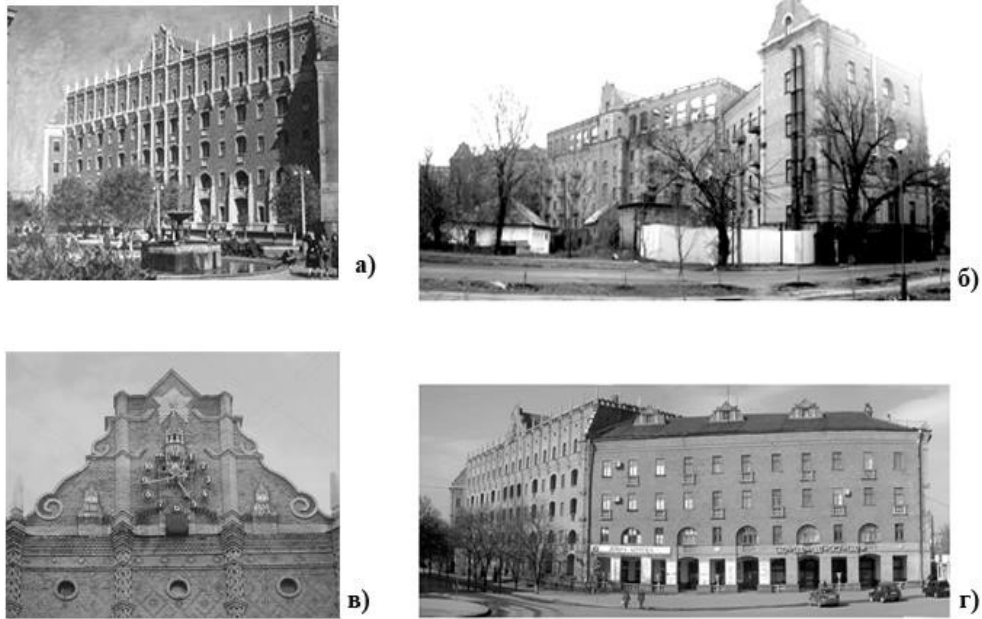

Рис. 4. Готель «Україна» («Москва», «Октябрь») (Арх. Й.Ю.Каракіс, 1952 р., Луганськ). а), в) фото 1950-х рр., б), г) – сучасний стан.

Рис.5. Готель «Севастополь» (Арх. Ю.А.Траутман, Є.Г.Ставінський; 1953 р.; Севастополь). а), б) – фото 1950-70 рр., в) сучасний стан.

готелю дозволило провести його реконструкцію (2012 р.) під 4-5* готель без особливого впливу на зовнішній вигляд готелю та його основну композиційну структуру. (Див. Рис.5)

З другої половини 50-х рр. ХХ ст. почалася корінна перебудова української архітектури та будівництва, пов'язана з широкою індустріалізацією економіки, максимальною типізацією проектів, стандартизацією та типізацією окремих параметрів споруд та конструктивних деталей, стали боротися з «архітектурними надмірностями». Ця боротьба зачепила і будівництво готелю «Москва» (з 2001 р. «Україна») у Києві (Арх. А. В. Добровольський, Б. І. Приймак, В. А. Созанський, А. М. Мілецький, А. Я. Косенко, 1954-1961р.), що вже споруджувався. Початковий проект, що передбачав 21-поверхову 120-150-метрову висотну споруду з високим шпилем, було «зрізано» до 66 метрової висоти, і будівля так і залишилася візуально недобудованою. До теперішнього часу постійно піднімається питання про перебудову готелю, що виглядає логічно незавершеним і композиційно не виправдовує свого вигідного містобудівного положення. Суперечка точиться між прибічниками відновлення будівлі по початковому проекту та прихильниками повної перебудови із зведенням на цьому місці висотного готелю. Найбільш «радикальне» рішення було запропоновано на початку 2000-х рр. архітектором С. В. Бабушкіним, архітектурною майстернею якого був розроблений проект, що передбачав знесення існуючої будівлі та будівництво на її місці 67-поверхового готелю (з 7-ма підземними поверхами) висотою близько 210 метрів. (Див. Рис. 6).

У кінці 50-х – на початку 60-х рр. ХХ ст. типове проектування у галузі готельного будівництва займає панівне положення. Над типовими проектами готелів починають працювати великі проектні та науково-дослідні інститути СРСР (перші типові проекти готелів місткістю 50-100 номерів були запропоновані ще у 1930-х рр., однак, рівень їх комфортності та зручності у будівництві не відповідав повоєнним вимогам та потребам: більшість номерів не мала навіть мінімальних санітарних зручностей, конфігурація в плані була достатньо складною, площі громадського призначення були надто обмеженими). Масово типові проекти готелів почали затверджуватися та реалізовуватися на початку 1960-х рр. (Див. Рис.7)

Перехід на індустріалізацію та стандартизацію будівельного виробництва значною мірою обумовив відхід від індивідуального підходу до проектування готелів у період 1960-70-х рр., особливо це стосується малих міст, поселень та селищ України. Готелі, що споруджувалися у великих містах за індивідуальними проектами у ці роки мають багато спільних рис з типовими проектами відповідних серій, але відрізняються значно багатшим стильовим та образним рішенням.

Рис. 6. Готель «Україна» (до 2001 р.- «Москва») (Арх. А.В.Добровольський, Б.І.Приймак, В.А.Созанський, А.М.Мілецький, А.Я.Косенко; 1954-1961р.; Київ): а),б)проект;в)фото 60-х рр. ХХ ст.;д)сучасний стан);е)проекти реконструкції.

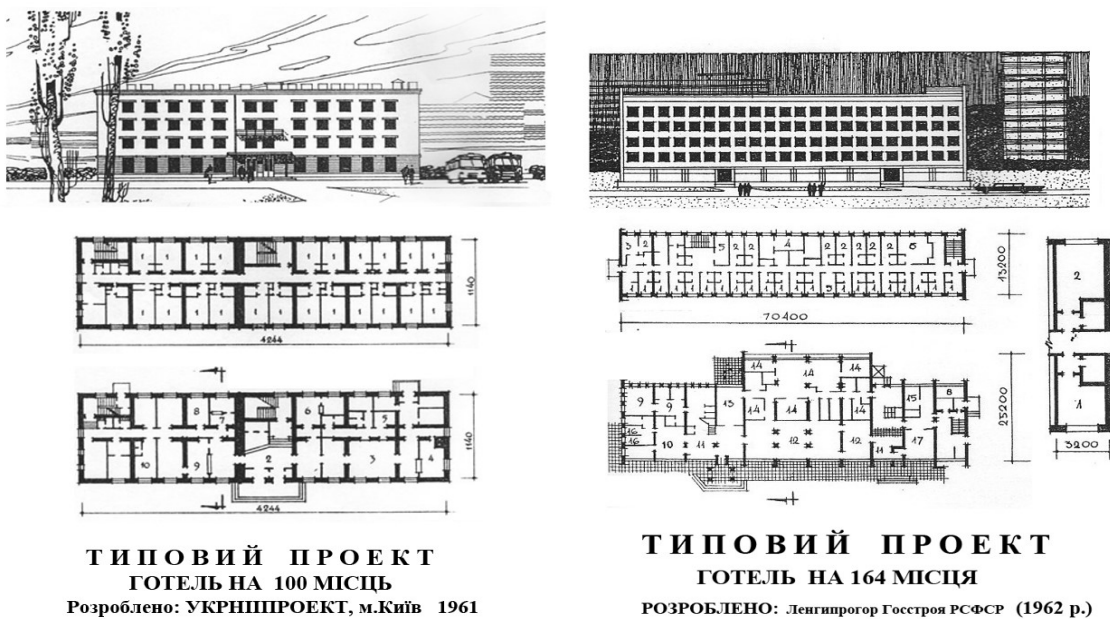

Рис.7. Типові проекти готелів перших серій випуску (1960-ті рр.)

Масова типізація будівництва мала, звичайно, ряд переваг: значне прискорення темпів проектування та зведення будівель; можливість індустріального виготовлення стандартних та уніфікованих конструктивних елементів; передбачуваність витрат та строків будівництва; зменшення залежності від сезонності у будівництві; широке застосування результатів досліджень у галузі експериментального проектування готелів і т. ін. Проте, існував і ряд недоліків: одноманітність та обмеженість стильового рішення; відмова від неординарних архітектурно-художніх, конструктивних та планувальних рішень; зменшення впливу оточуючого середовища на архітектуру об'єктів будівництва, широке розповсюдження достатньо низьких стандартів у рівні послуг, що надавалися проживаючим (малі площі житлових номерів та санвузлів при них, обмежений склад приміщень громадського призначення, невелика висота , спрощене оздоблення та меблювання номерів і т. ін.).

Готелі 1960-70 х. років будівництва складають значну частку готельного фонду нашої країни (64% - від українських готелів радянського періоду будівництва та 28% - від загальної кількості готелів України). Можна виділити наступні характерні особливості готелів, 60-70 х рр. будівництва в Україні:

- побудовані здебільшого на основі типових проектів, розроблених українськими, радянськими або зарубіжними (країн соціалістичного табору) проектними та науково-дослідними інститутами та майстернями;
- житлові поверхи мають коридорну структуру;
- площі громадського призначення розташовані на 1-2 поверсі у стилістичній частині будівлі;
- малі житлові площі номерів (9-10 м² – одномісні, 11-12 м² – двомісні номери);
- санвузли здебільшого є не у всіх житлових номерах (35-100% номерів з санвузлами (в залежності від серії проекту);
- обмежена площа санвузлів при номерах (2,5 - 3,5 м²);
- серед площ громадського призначення представлені тільки групи закладів харчування та побутового обслуговування, практично відсутні спортивно-оздоровчі, розважальні та бізнес-групи готельних приміщень;
- одноманітність художньо-образних рішень готелів.

В кінці 70-х на початку 80-х рр. ХХ в Україні в галузі готельного будівництва поступово починають зміщуватися акценти у бік індивідуального проектування та підвищення стандартів обслуговування проживаючих. Дещо збільшуються площі номерів, площі громадського призначення значно

розширюються, сервіс урізноманітнюється, у переважній більшості проектів всі номери вже мають сантехнічні зручності. Намічається також тенденція до збільшення поверховості та місткості готелів (особливо у великих містах та обласних центрах), ускладнюється конфігурація плану та загальне об'ємно-просторове рішення. Окремо можна відмітити типові та індивідуальні проекти, що розробляються для «Інтуристу»: там номенклатура площ загального користування, група приміщень громадського харчування та бізнес-група готельних приміщень представлена практично на рівні сучасних вимог, проте площа номерів та санвузлів залишається дуже невеликою; причому розповсюджена конструктивна схема з невеликим кроком несучих елементів значно ускладнює можливість подальшого їх перепланування при реконструкції.

Можна відмітити цілу низку готелів 1960-1990 рр. будівництва, які займають визначне місце в архітектурі українських міст: готель «Тарасова Гора» (Арх. Н.Чмутіна, М.Гречина, Є.Гусева, А.Зубок, В.Штолько; Канів, 1962р.), готель «Дніпро» (Арх. В.Заболотний, Н.Чмутіна, В.Єлізаров, Я.Красний; Київ, 1964), готель-інтурист «Либідь» (Арх. Н.Чмутіна, А.Аніщенко, О.Стукалов, В.Єлізаров, Київ, 1970 р.), готель-інтурист «Ялта» (Арх. А.Полянський, І.Мошкунова; Ялта, 1977 р.), «Київ» (Арх. І.Іванов, В.Єлізаров, К.Кучеренко, Г.Дурново; Київ) та інші. (Див. Рис. 8,9).

До основних характерних ознак готелів останнього радянського періоду будівництва (1980-1990 рр.) можна віднести:

- значне збільшення груп громадського призначення та їх площ, порівняно з типовими проектами 60-70-х рр. ХХ ст.;
- ускладнення загального об'ємно-просторового рішення;
- наявність санвузлів практично при всіх житлових одиницях;
- широке використання каркасної конструктивної схеми з використанням для огорожуючих конструкцій залізобетонних пенелей та цегли;
- збільшення середньої поверховості та місткості готелів;
- збереження низьких показників площі та об'єму житлових готельних одиниць.

Частина готелів цього періоду зазнала різного рівню реконструкції впродовж останніх років та приймає відвідувачів у якості 3-5-зіркових готелів, велика їх кількість ще потребує реконструкції з метою значного покращення умов експлуатації та збільшення конкурентоспроможності закладів.

Рис.8. Готелі, зведені за індивідуальними проектами у 1960-1970-х рр.: а) готель «Тарасова гора» (арх. Н.Чмутіна, М.Гречина, Є.Гусєвф; Канів,1962р.;б) готель «Дніпро» (арх. В.Єлізаров, В.Заболотний , Н.Чмутіна, Я.Красний; Київ, 1964); в)готель «Либідь» (арх. Н.Чмутіна, А.Аніщенко, О.Стукалов, В.Єлізаров, Київ, 1973 р.); г) готель «Ялта» (арх. А.Полянський, І.Мошкунова; Ялта, 1977 р.); д) готель «Русь» (арх. М.Гречина, 1979 р.)

В цілому, щодо рівню комфортності, готелі дореволюційного періоду будівництва (до 1917 р.) та готелі 1920-1950-х рр. доцільно використовувати у якості готелів високого класу комфортності – 4-5-зіркових закладів; готелі, побудовані у період 60-90-х рр. ХХ ст. за типовими проектами варто реконструювати під 3-зіркові готелі, або ж міняти їх призначення під інші типологічні групи будівель, готелі 1960-1990 рр., побудовані за індивідуальними проектами, можуть стати 3-4-зірковими готелями (для 5* можуть виявитися недостатніми параметри висоти та площ).

Рис.9. Українські готелі 1980-1990 рр.: а) готель «Салют» (арх. А.Мілецький, 1984 р.); б) готель «Експрес» (арх. В.Жежерін, А.Лобода, Київ, 1985 р.); в) готель «Братіслава» (Київ, 1989 р.); г) готель «Спорт» (Арх. В.Бавіловський, В.Штолько, Київ, 1990 р.), д) готель «Президент-Отель» (арх. Ю.Набок, Київ, 1990 р.)

Загалом, реконструкція українських готелів радянського періоду будівництва, які складають значну частку готельного господарства України – завдання нагальне та надзвичайно актуальне. Причому, оскільки значна кількість цих готелів будувалася за типовими проектами або ж за подібними уніфікованими схемами зі стандартних елементів не тільки на території України, а й на території республік колишнього СРСР і так званих «країн соціалістичного» табору, рекомендації щодо реконструкції готелів даного періоду будівництва можуть мати велике значення як для готельного господарства та економіки нашої країни, так і у міжнародній практиці готельного будівництва.

ЛІТЕРАТУРА:

11. *Rutes W.A., Penner R.H.* Hotel Planning and Design/ Watson-Guption Publications. - New York, 1985 // Edazione italiana. Pubblistampa, - Milano, 1990.
12. Большая Советская Энциклопедия (под. общей редакцией Н.И.Бухарина). Том. 18. – М., Акционерное общество «Советская энциклопедия», 1930, - с. 283.
13. *Корнеева Е.И.* Советское гостиничное хозяйство в 1920-1930 –е гг./ Дис. канд. исторических наук, 07.00.02, Россия, - М., 2010 г. – 190 с.
14. *Горгорова Ю.В.* Особенности архитектурной реконструкции гостини в городах Юга России./ Дис. Кандидата архитектуры : 18.00.02 : СПб., 2005, - 248 с.
15. *Арндт Ю.В.* Номера современных гостиниц/Ю.В. Арндт. - М.: 1967. – 32 с.
16. *Барановский М.И.* Комплексы отдыха и туризма/ М.И. Барановский. – К., Будівельник, 1985.- 123 с.
17. *Ким Н.Н., Маклакова Т.Г.* Архитектура гражданских и промышленных зданий: Специальный курс. – М.: Стройиздат, 1987.- 300 с.
18. *Киселевич Л.Н.* Гостиницы за рубежом / Л.Н.Киселевич. – М.: Госстройиздат, 1961.- 135 с.
19. *Ольхова А.Н.* Гостиницы / А.Н.Ольхова. – М.: Стройиздат, 1983.- 175 с.
20. *ДБН В.2.2-20:2008* Будинки і споруди. Готелі. – Чинний від 01.04.2009.
21. *ДБН 360-92*** Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. – Чинний з 19.03.2002. - К.: 2002.
22. *ДБН В.2.2-9-2009* Будинки і споруди. Громадські будинки і споруди. Основні положення – Чинний від 01.07.2010.
23. *Buzzelli G.E.* Manuale dell'Industria Alberghiera. Progetto, struttura, tecnologia. Turing Club Italiano/Zanichelli, Bologna, 1990.

Аннотация

Рассмотрены основные архитектурные и исторические аспекты формирования украинских гостиниц советского периода (1917-90 гг.) в контексте мирового развития гостиничного хозяйства данного периода. Определены главные особенности архитектурной организации гостиниц соответствующих периодов строительства. Приведены обобщённые рекомендации относительно возможностей их реконструкции и приспособления.

Ключевые слова: гостиница, отель, реконструкция гостиниц, приспособление, история гостиничного строительства.

Summary

The main architectural and historic aspects of the forming of Ukrainian hotels of the Soviet period (1917-90 years) were analyzed in the context of the world's development of the hotel industry of that period. The main features of the architectural organization of the hotels of corresponding periods of building were determined. General recommendations regarding their reconstruction possibilities and adaptation were suggested.

Key words: hotel, reconstruction, architectural organization of the hotels, construction.